

Rapport ifm helhetlig gjennomgang av nasjonale kompetansetjenester 2018

Navn på tjenesten:	Nasjonal kompetansetjeneste for læring og mestring innen helse
Engelsk navn på tjeneste	Norwegian National Advisory Unit on Learning and Mastery in Health
Lokalisering:	Oslo universitetssykehus HF, Aker sykehus
Helseregion:	Helse Sør-Øst RHF

Om helhetlig gjennomgang

Helse- og omsorgsdepartementet har i 2016 besluttet at det skal gjennomføres en helhetlig gjennomgang av alle godkjente nasjonale tjenester i spesialisthelsetjenesten. Oppdraget er gitt til de regionale helseforetak og Helsedirektoratet som i samarbeid skal gjøre den helhetlige gjennomgangen i tråd med regelverk for etablering og drift av slike tjenester. Nasjonale behandlingstjenester ble gjennomgått og vurdert i 2017. I 2018 er det gjennomført en tilsvarende gjennomgang av nasjonale kompetansetjenester.

Regelverk for etablering og drift av nasjonale tjenester fremgår av forskrift nr. 1706 av 17. desember 2010 om godkjenning av sykehus, bruk av betegnelsen universitetssykehus og nasjonale tjenester i spesialisthelsetjenesten med tilhørende veileder. Målsettingen med den helhetlige gjennomgangen i 2018 er å vurdere om det skal gis anbefaling om videreføring, alternative funksjonsendringer, avvikling, desentralisering eller omorganisering av nasjonale kompetansetjenester.

Gjennomgangen er lagt opp som en systemrevisjon basert på krav og forventinger i styringssystemet for nasjonale tjenester i spesialisthelsetjenesten. Vurderingen er basert på årsrapportering fra tjenestene og faglig referansegruppe for driftsåret 2017 og innhentet tilleggsmateriale fra leder for tjenesten og faglig referansegruppe. I tillegg benyttes informasjon fra søknadsprosesser og tidligere årlige gjennomganger av den enkelte tjeneste.

Gjennomgangen er gjennomført av en arbeidsgruppe med deltagere fra hvert av de regionale helseforetak og Helsedirektoratet. Resultatet av gjennomgangen er oppsummert i denne sluttrapporten.

Oslo, 1. november 2018

Tjenestens innhold og organisering

Tjenesten ble første gang godkjent i år 2000. Tjenesten er administrativt underlagt Oslo universitetssykehus HF. Tjenesten har 9,4 faste stillinger i tillegg til 6 personer tilknyttet i ulike engasjementer. Tjenesten er ikke tilknyttet en klinisk avdeling. Fordelingen mellom forskning og utviklingsarbeid er 50/50. Pasientbehandling eller pasientkontakt inngår ikke som en del av tjenesten.

Tjenesten ble etablert i år 2000 med bakgrunn i at opplæring av pasienter og pårørende var blitt en lovpålagt oppgave for helseforetakene og at det var behov for å bygge opp et nettverk av lærings- og mestringssentre i hele landet. Tjenesten ble etablert for å bygge opp og spre kompetanse til hele helsetjenesten om læring og mestring ved langvarige helseutfordringer. Ved gjennomgang av tjenesten i 2009 anbefalte de regionale helseforetakene at tjenesten ble videreført. Det var fortsatt et behov for en slik tjeneste men med større fokus på forskning, fagutvikling og informasjonsvirksomhet. RHF-ene mente at på lengre sikt var det neppe behov for en nasjonal tjeneste på dette området gitt den massive oppbyggingen av Læring og mestringssentre i alle fire RHF og utviklingen av regionalt samarbeid. Formålet med etablering av tjenesten synes imidlertid ikke å være endret fra begrunnelsen som ble lagt til grunn ved etablering av tjenesten i 2000. Tjenesten ble regodkjent iht. nytt regelverk i 2011.

Formålet med tjenesten er å bygge opp og spre kompetanse om læring og mestring ved langvarige helseutfordringer. Målet er styrket mestring og bedret livskvalitet for pasienter.

Det er etablert flere kompetansesentre og nasjonale kompetansetjenester som har oppgaver innenfor tilgrensende fagområder. Dette gjelder eksempelvis Nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid, Nasjonalt kompetansesenter for migrasjon- minoritetshelse og Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse. Tjenesten har ikke gjort formelle ansvarsavklaringer med disse tjenestene.

Kompetansespredning, veiledning og rådgivning

Tjenesten retter seg mot alle som er involvert i læring og mestringsevne. Den primære målgruppen er helsepersonell og brukerrepresentanter som legger til rette for læring og mestring i helsetjenesten.

Det vises til en rekke foredrag, medieoppslag, kurs og konferanser rettet mot helsepersonell, andre faggrupper, pasienter, pårørende og allmennheten. Tjenesten har en egen nettside på Oslo universitetssykehus HF og en link til nettsiden mestring.no. Denne inneholder svært mye informasjon rettet til hele målgruppen. Tjenesten produserer regelmessige nyhetsbrev, er aktive på sosiale medier og driver utstrakt nettverksaktivitet. I 2017 ble det lansert 4 filmer som belyser muligheter og utfordringer ved brukermedvirkning. Filmene er utviklet i samarbeid med FFO.

Tjenesten har utarbeidet en plan for kompetansespredning. Planen viser en oversikt over tiltak, målgrupper og virkemidler. Det fremgår at planen bygger på resultatmål for tjenesten. Det fremgår ikke en tidsplan for når de ulike tiltakene skal være avsluttet og om planen er

utarbeidet i samarbeid med faglig referansegruppe.

Forskning

Det vises til publiserte vitenskapelige artikler og forskningsprosjekt som pågår. Det fremgår at flere av forskningsprosjektene involverer andre helseregioner og tjenesten drifter et nasjonalt forskningsnettverk. Tjenesten deltar i tillegg i flere nasjonale og internasjonale forskningsmiljøer.

Dokumenterte resultater av tjenestens virksomhet

Formålet med tjenesten er å bidra til at læring og mestringsevne i sykehus og kommuner holder god kvalitet og er kunnskapsbasert. Tjenesten har utarbeidet 3 overordnede resultatmål;

1. Bidra til kunnskapsbaserte praksis gjennom faglige nettverk
2. bidra til systematisk registrering av aktivitet i sykehus og kommuner
3. bidra til systematisk arbeid med kvalitetsforbedring

Det fremgår ikke om tjenestens resultatmål er oppfylt. Det fremgår heller ikke om det er utarbeidet særskilte resultatmål for kompetanseoppbyggingen i den kommunale helse- og omsorgstjenesten.

Aktivitetstall for tjenesten er mangelfulle. Det fremgår at tjenesten jobber med å etablere et kunnskapsgrunnlag og kvalitetsindikatorer som basis for systematisk evaluering og dokumentasjon.

Av lederens tilbakemelding fremgår det at tjenesten har fått publisert flere artikler i anerkjente tidsskrift. Tjenesten har også utviklet ulike kunnskapsbaserte læring og mestringstilbud og pasientrapporterte data viser at flere av tilbudene oppleves som nyttige. Tjenesten har også gjennomført kartleggingsundersøkelser av etablerte lærings- og mestringstilbud etablert i spesialisthelsetjenesten og i kommunene.

Kvalitet

Det vises til et eget kvalitetssystem etablert for å overvåke resultater av et enkeltstående læring- og mestringstilbud. Det er også gjort ulike kartleggingsundersøkelser for å fremskaffe oversikt over praksisfeltet.

Tjenesten viser til to registre med nasjonal dekningsgrad. Det en er et register med oversikt over lærings- og mestringstjenester i kommunene, mens det andre er et register med tilsvarende oversikt over tilbud i spesialisthelsetjenesten. Det fremgår ikke en nærmere beskrivelse av hva disse registrene inneholder og hvordan dette underbygger resultatmål for tjenesten. Det fremgår heller ikke hvordan disse registrene er gjort tilgjengelig for helsetjenesten.

Tilgjengelighet

Det er ikke fremlagt dokumentasjon som viser i hvilken grad tjenesten har klart å bygge opp og spre kompetanse om læring og mestring i alle helseforetak og landets kommuner å sikre bedre mestring bedret livskvalitet for pasienter.

Faglig referansegruppe

Tjenesten har etablert en bredt sammensatt faglig referansegruppe. Gruppen består av representanter fra alle helseregioner, brukerrepresentanter, representanter for høgskoler og landets kommuner. Referansegruppen har godkjent årsrapporten. Referansegruppen møtes 2 ganger pr. år.

Referansegrupper lister opp en rekke aktiviteter som kompetansetjenesten gjennomfører og som er viktige for helsetjeneste og brukere av denne. Det fremgår at alle regioner har etablert regionale nettverk og regionale sentre som bindeledd mellom den nasjonale tjenesten og de lokale lærings- og mestringmiljøene i foretakene. Alle helseforetak har samarbeidsavtaler med kommunene der læring- og mestring er et av de områder det skal samarbeides om. Regionale og lokale helseforetak har også lenker på sine nettsider til kompetansetjenesten og er en kanal for å formidle nyheter.

Andre opplysninger

Tjenesten avgir årlig rapportering. Årsrapportene for tjenesten er tilgjengelig på <http://nasjonaletjenester.ihelse.net>. Det vises i den sammenheng til de tilbakemeldinger som er gitt ifm årlig gjennomgang av årsrapportene for tjenesten.

Det er fastsatt en rekke krav i lov og forskrift for å sikre at helseforetak og kommuner bidrar til læring og mestring. Det vises i den sammenheng til Helse- og omsorgsloven, Spesialisthelsetjenesteloven, Forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator og Pasient- og brukerrettighetsloven.

Det er som ledd i denne gjennomgangen bedt om at tjenesten fremlegger dokumentasjon i vedlegg 3 som viser om det er behov for å videreføre kompetansetjenestens virksomhet.

Både tjenesten og den faglige referansegruppen mener det er behov for at kompetansetjenestens virksomhet videreføres. Det beskrives en rekke tiltak både innenfor kommuner og spesialisthelsetjenesten. Det pekes på behov for mere forskning, kommunikasjon og samarbeid med sentrale helsemyndigheter, relevante takster og kvalitetsindikatorer for feltet, nasjonale anbefalinger og utvikling av verktøy for evaluering av tjenestene. Flere av tiltakene er omfattende og vil kreve store ressurser over tid. Tjenesten beskriver at de har valgt å legge til grunn en tidslinje som går 15 – 20 år frem i tid. Det vises til vedlagte kartleggingsundersøkelser.

Vurdering ift kriterier:

Tjenestens innhold og organisering

Formålet med tjenesten er å bygge opp og spre kompetanse om læring og mestring ved langvarige helseutfordringer. Målet er styrket mestring og bedret livskvalitet for pasienter. Tjenestens ansvarsområde og oppgaver samsvarer med den begrunnelsen for godkjenning av tjenesten som ble lagt til grunn ved godkjenning av tjenesten.

Tjenesten skal rette seg mot både spesialist- og kommunehelsetjenesten, helsepersonell, brukere og pårørende, og bidra til at det etableres faglige nettverk i hver helseregion som på sikt skal overta og ivareta dette arbeidet lokalt.

Det fremgår at tjenestens virksomhet i stor grad handler om forskning, støtte til implementering av kunnskapsbasert praksis, kompetanseoppbygging, samarbeid om fag- og kunnskapsutvikling, samt dialog med sentrale helsemyndigheter. Tjenesten rapporterer at fordelingen forskning og utviklingsarbeid er 50/50.

Kompetansespredning, veiledning og rådgivning

Tjenesten driver kompetansespredning. Den primære målgruppen er helsepersonell og brukerrepresentanter som legger til rette for læring og mestring i helsetjenesten. Arbeidsgruppen for helhetlig gjennomgang oppfatter at dette er en svært stor og lite spesifisert målgruppe.

En nasjonal kompetansetjeneste er i første rekke etablert for å bygge opp og spre kompetanse. Dette skal skje innenfor en rimelig tidshorisont som anses å være 5 år. For å oppnå ønsket effekt innenfor en slik tidsplan, kreves et systematisk arbeid. Alle nasjonale kompetansetjenester skal derfor utarbeide en plan for kompetansespredning. En slik plan skal bygge på en analyse/kartlegging av behov og bruk av virkemiddel, og er et verktøy til å oppnå tjenestens resultatmål.

Tjenesten har utarbeidet en plan for kompetansespredning. Planen er inndelt i tiltak, målgrupper og virkemidler. Det legges til grunn at planen bygger på en kartlegging av behov og vurdering av bruk av ulike virkemidler for å nå ulike mottagere. Det fremgår ikke hvilket tidsrom planen gjelder for, hva som er status for tjenestens kompetansespredning og når overordnet resultatmål for tjenesten skal være oppfylt. For de enkelte tiltakene i planen er det ikke angitt en sluttdato.

Helhetlig gjennomgang skal avklare hva som er status for tjenestens kompetansespredning sett i relasjon til hva tjenesten skal oppnå. Det vises i vedlegg 3 i rapporteringen til at tjenesten har gjennomgått status for etablering og drift av lærings- og mestringssentre i spesialisthelsetjenesten og i kommunene. Kartleggingen viser at det både er manglende etterlevelse av krav om etablering og manglende implementering av kompetanse på ulike områder.

Tjenesten viser til at det fortsatt er behov for å spre kompetanse om læring og mestring. Det fremgår av vedlegg 3 at tjenesten ser for seg en tidslinje som går 15 – 20 år frem i tid og har et

endepunkt i år 2034. Dette er langt utover de rammer som er lagt for etablering og drift av nasjonale kompetansetjenester.

Dokumenterte resultater av tjenestens virksomhet

Tjenesten har utarbeidet overordnet resultatmål for tjenesten. Det fremgår ikke om det overordnede resultatmål for tjenesten er basert på en 5 års tidshorisont eller om resultatmålet for tjenesten er oppfylt.

Kompetansetjenestens resultatmål retter seg mot at lærings- og mestringsvirksomhet i sykehus og kommuner skal ha god kvalitet og er kunnskapsbasert. Kompetansetjenesten har utarbeidet 3 overordnede resultatmål. Resultatmålene synes vanskelig å måle og det fremgår ikke hva som er målet for resultatoppnåelse. Dersom målet er å etablere et kvalitetsregister – så kan det stå i målbeskrivelsen.

Det forutsettes at tjenesten har etablert et system for å dokumentere effekt av tjenestens virksomhet. Effekt av tjenestens virksomhet innebærer at den primære målgruppen har mottatt kunnskap, har tatt kunnskapen i bruk og at dette har ført til økt kvalitet og tilgjengelighet til utredning og behandling i den enkelte helseregion. Dersom tjenesten ikke allerede har et register, vil for eksempel andre metoder som kartleggingsundersøkelse eller spørreundersøkelse være lettere og mer egnet til å dokumentere effekt av tjenestens virksomhet.

Tjenesten viser til flere kartleggingsundersøkelser som er gjennomført. Oppsummeringen viser at tjenesten kan vise til dokumentert effekt av tjenestens virksomhet.

Etablering av nasjonale kompetansetjenester i spesialisthelsetjenesten er i utgangspunktet et ekstraordinært tiltak for å styrke kompetansen innenfor et avgrenset fagområde innenfor en avgrenset tidsperiode. Målet er at dette tiltaket skal bidra til at det etableres faglige nettverk i hver helseregion som skal videreføre kompetansetjenestens oppgaver som ledd i ordinær drift.

Det fremgår av referansegruppens tilbakemelding at alle helseregioner har regionale nettverk eller regionale sentre. Alle helseforetak har samarbeidsavtaler med kommunene der læring og mestring er et av områdene det skal samarbeides om. Både den faglige referansegruppen og tjenesten beskriver en rekke tiltak som er iverksatt for å videreføre kompetansetjenestens arbeid regionalt.

Faglig referansegruppe

Tjenesten har etablert en faglig referansegruppe. Referansegruppen har godkjent tjenestens årsrapport. Referansegruppen synes å fungere etter regelverket for ordningen.

Status for tjenesten

Begrunnelsen for å etablere en nasjonal kompetansetjeneste er at det er behov for å bygge opp og spre kompetanse nasjonalt innenfor et avgrenset fagområde innenfor en avgrenset tidshorisont. Dette forutsetter at målgruppen for kompetansespredninger er avgrenset og tilgjengelig.

Arbeidsgruppen for helhetlig gjennomgang oppfatter at tjenestens fagområde er avgrenset, mens den primære målgruppe synes stor og ikke klart avgrenset.

Det fremgår av rapporteringen at tjenesten driver forskning, kompetansespredning og utviklingsarbeid. Tjenesten rapporterer at 50 % av virksomheten er forskning.

Tjenesten har utarbeidet en plan for kompetansespredning. Det fremgår ikke av denne hva som er status for tjenestens resultatoppnåelse og når resultatmål for tjenesten vil være oppfylt. Resultatmålene synes vanskelig å måle og det fremgår ikke hva som er målet for resultatoppnåelse. Tjenesten viser til en tidslinje for tjenesten som går frem til år 2034. Dette er langt utover de rammer som er lagt for nasjonale kompetansetjenester og viser at tjenesten ikke har lagt til grunn at tjenesten er etablert for en 5 års tidshorisont.

Tjenesten har gjennomført kartleggingsundersøkelser og kan vise til dokumentasjon for effekt av kompetansespredning rettet mot læring og mestring. Undersøkelsene viser også at fagområdet fortsatt kan vær kompetansesvakt på flere områder.

Det er iverksatt en rekke tiltak som legger til rette for at tjenestens virksomhet kan videreføres gjennom regionale faglige nettverk. Tjenesten og faglig referansegruppe peker på at det er behov for mere forskning, faglig utvikling og verktøy for evaluering.

Oppsummering:

- Tjenestens ansvarsområde og oppgaver samsvarer med begrunnelsen for godkjenning av tjenesten
- Det er fremlagt dokumentasjon for at fagområdet fortsatt kan mangle kompetanse på enkelte områder. Dette er imidlertid ikke en begrunnelse for hvorfor tjenestens arbeid må videreføres i form av en nasjonal kompetansetjeneste.
- Tjenesten driver veiledning, kunnskaps- og kompetansespredning til helsetjenesten og helsepersonell som jobber med læring og mestring for å nå sitt overordnede oppdrag. Det er ikke lagt opp til at tjenestens virksomhet og overføring av kunnskap skal kunne videreføres av regionale faglige nettverk innen en begrenset tidshorisont.
- Det er utarbeidet overordnet resultatmål for tjenesten. Tjenesten har også en plan for kompetansespredning, men denne viser ikke når resultatmål for tjenesten skal være oppfylt.
- Tjenesten har gjennomført undersøkelser for å dokumentere effekt av de oppgaver som er tillagt tjenesten
- Tjenesten kan dokumentere at tjenestens virksomhet fører til økt kompetanse og kvalitet på arbeidet med læring og mestring ved landets helseforetak
- Den faglige referansegruppen synes å fungere etter intensjon

Høring på rapportutkast

Evt. påpekte konkrete feil er rettet i rapporten. Øvrige tilbakemeldinger relatert til rapportutkastet gjengis sammenfattet nedenfor:

- Kompetansetjenesten mener tjenestens oppdrag har de senere årene blitt betydelig

utvidet med hensyn til kompetansebygging og -spredning. Nyere sentrale føringer medfører at tjenesten har fått ansvar for en bredere og mer variert gruppe av tjenesteytere, spesielt i den kommunale helse- og omsorgstjenesten.

- Om stor målgruppe: Tjenesten presiserer at i hvert enkelt prosjekt defineres målrettede tiltak og spesifikke interesser.

Avsluttende kommentar fra arbeidsgruppen

Helhetlig gjennomgang er basert på rapporteringen fra de nasjonale kompetansetjenestene. Arbeidsgruppens funn og kommentarer knyttet til tjenestens drift og etterlevelse av regelverk fremgår av denne rapporten.

Tjenesten har blitt forelagt dette utkastet til rapport og er gitt mulighet til å komme med innspill. En oppsummering av tjenestens innspill fremgår av punktet over.